

**Dieter Schenk
Witold Kulesza**

Arthur Greiser

**Biografia i proces
namiestnika III Rzeszy
w Kraju Warty**

Arthur Greiser

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

Dieter Schenk
Witold Kulesza

TLUMACZENIE

Ewa i Grzegorz Bluszczowie

Arthur Greiser

**Biografia i proces
namiestnika III Rzeszy
w Kraju Warty**

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

Łódź 2023

RECENZENTKA
Joanna Długosz-Józwiak

REDAKTOR INICJUJĄCY
Monika Borowczyk

REDAKCJA I INDEKS
Bogusław Pielat

OPRACOWANIE TECHNICZNE ILLUSTRACJI
Monika Rawska

SKŁAD I ŁAMANIE
Elżbieta Pich

KOREKTA TECHNICZNA
Anna Jakubczyk

PROJEKT OKŁADKI
Polkadot Studio Graficzne
Aleksandra Woźniak, Hanna Niemierowicz

Na okładce wykorzystano zdjęcie
z publikacji Albina Wietrzykowskiego, *Powrót Arthura Greisera*
KWS „Pomoc”, Poznań 1946

© Copyright by Dieter Schenk, Łódź 2023
© Copyright by Witold Kulesza, Łódź 2023
© Copyright for Polish translation by Ewa i Grzegorz Bluszczowie, Łódź 2023
© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2023

<https://doi.org/10.18778/8142-775-3>

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
Wydanie I. W.10451.21.0.K

Ark. wyd. 35,4; ark. druk. 37,25

ISBN 978-83-8142-775-3
e-ISBN 978-83-8088-956-9

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
90-237 Łódź, ul. Jana Matejki 34A
www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl
tel. 42 635 55 77

SPIS TREŚCI

Przedmowa (Jan Kulesza)	11
Wprowadzenie do części A i B (Dieter Schenk/Witold Kulesza)	23

CZĘŚĆ A

ARTHUR GREISER I KRAJ WARTY	29
--	-----------

I. Arthur Greiser. Zastępca gauleitera i przewodniczący senatu w Gdańsku ..

1. Życiorys	31
2. Przyjaciół i wróg w Wolnym Mieście Gdańsku	39
2.1. Relacje pomiędzy Greiserem a gauleiterem Albertem Forsterem	39
2.2. Greiser a gdańscy komisarze Ligi Narodów	44
2.3. Polityczne sytuacje przeciwko Forsterowi	47
3. Koniec demokracji parlamentarnej	49
3.1. Prześladowanie polskiej mniejszości i rozbięcie opozycji	49
3.2. Przewodniczący senatu i jego odpowiedzialność za los Żydów gdańskich	53
4. Pozorne sprzeczności w osobowości Greisera	60
5. Dygresja I Kuzyn Greisera Harry Siegmund <i>alias</i> dr von Pusch	62

II. Arthur Greiser, gauleiter i namiestnik Rzeszy w Kraju Warty .....

1. Początki przemocy	67
1.1. Napaść zbrojna	67
1.2. Grupa Operacyjna VI	69
1.3. Człowiek Himmlera w Poznaniu	73
1.4. „Przysłał mnie tutaj führer...”	82
1.5. Ustanowienie administracji w nowym okręgu Rzeszy	85
1.6. Dowódca wojskowy w Poznaniu	90
1.7. Szef administracji cywilnej	91
1.8. Przypadek komisarycznego starosty powiatu Ottona von Hirschfelda	95
2. Ludobójstwo polskiej inteligencji	96
2.1. „Akcja Inteligencja”	96
2.2. Raport generała Waltera Petzela	100
2.3. Deportacja do obozu koncentracyjnego Mauthausen na rozkaz Greisera	101
2.4. Sprawiedliwy wśród narodów	102
3. Przyjaciół z Berlina: Joseph Goebbels	103
4. „Oczyszczanie i zabezpieczanie” nowych terenów	109
4.1. Bezprawne wywłaszczanie Polaków	109

4.2. Deportacja Polaków i Żydów do Generalnego Gubernatorstwa	114
4.3. „Wstyd być Niemcem”	117
4.4. Wyszędlenia, przesiedlenia, osiedlenia	119
5. Niemcy i Polacy – Polacy i Niemcy	125
5.1. Polak w oczach Greisera	126
5.2. „Wytyczne postępowania wobec Polaków”	129
5.3. Ograniczenia dnia codziennego	131
5.4. O „obowiązku pozdrawiania”	134
5.5. „Prawo do chłosty”	137
5.6. Nauczanie języka niemieckiego przez wkuwanie słówek, zakaz mówienia poprawnego gramatycznie	138
5.7. LTI: Lingua Tertii Imperii (Victor Klemperer)	140
6. Polityka narodowościowa I	141
6.1. Zawieranie małżeństw i porody jako środek polityki narodowościowej ..	141
6.2. Polityczny sposób postrzegania ludności	144
6.3. O „charakterze Polaków”	145
7. Wychowanie młodzieży na poddanych	145
7.1. „Memoriał” Heinricha Himmlera	145
7.2. „Polskie dzieci należy celowo utrzymywać w ciemności” (Greiser) ..	145
8. Polityka narodowościowa II	148
8.1. Podniesiona głowa Polaków	148
8.2. O „położeniu” Polaków	149
9. „Ostateczne rozwiązanie kwestii żydowskiej”	152
9.1. Pojęcia	152
9.2. Getto „Litzmannstadt”	154
9.3. Obóz zagłady Chełmno	165
9.4. „Akcja specjalne traktowanie zakończona”	169
10. Germanizacja	170
10.1. Rabunek polskich dzieci	171
10.2. Dzieci z Lidic	174
11. Rasizm I	176
„Instrukcja” – do przypięcia do kenkarty	176
12. Polityka wyzysku	178
12.1. „Polak w pracy”	178
12.2. Niedożywienie i odmowa opieki medycznej	180
12.3. „Użyteczny Polak”	181
12.4. „Powiernik Rzeszy do spraw pracy”	182
12.5. „Surowo, ale sprawiedliwie”	184
12.6. Zatrudnianie polskich więźniów	186
12.7. Niewolnicy pracujący dla starej Rzeszy	187
12.8. Profity koncernów	190
13. Profesjonalizm zbrodni	195
13.1. Specjalny kodeks karny dla Polaków	196
13.2. Pełnomocnictwa Greisera przy wyrokach śmierci	198
13.3. Wyroki śmierci wydawane przez sądy specjalne	199

13.4. „Księgi zwłok”	201
13.5. Zasada nierówności wobec prawa	205
13.6. Skazani na śmierć: 35 000 chorych na gruźlicę	205
13.7. Proces: brak	207
14. Walka z Kościołem katolickim jako doktryna państwowa	208
14.1. „Świadoma i zamierzona praca oczyszczająca” w Kraju Warty	208
14.2. Ludobójstwo polskich księży	214
15. Wspólnicy i współsprawcy ludobójstwa	215
15.1. „Selbstschutz”	215
15.2. Policja ochronna (Schutzpolizei)	220
15.3. Żandarmeria	222
16. Polski ruch oporu w Kraju Warty	225
16.1. Walka narodu o samostanowienie	225
16.2. Zamach na kolei	226
16.3. „Środki prewencji policyjnej”	228
16.4. Wydarzenia	230
17. „Niemiecka folkslista”	235
17.1. „Niemiecka folkslista” we wzorcowym okręgu Kraju Warty	236
17.2. Z dziennika Josepha Goebbelsa	239
18. Rasizm II	241
„Memoriał” Okręgowego Urzędu Edukacji	241
19. „Moi towarzysze partyjni”	243
19.1. Przemówienie noworoczne 1943/1944	243
19.2. Wypadek na polowaniu	245
20. Korupcja	247
20.1. Życie w luksusie	247
20.2. Zamek Hitlera w Poznaniu	252
20.3. Posiadłość wiejska Greisera „Mariensee”	255
21. Próby ratowania tego, czego uratować się nie da (1944)	257
21.1. Zakaz urlopów	258
21.2. Przemówienie Greisera w Inowrocławiu w dniu 10 czerwca 1944 ...	258
21.3. „Kwestie narodowe w działaniach antykryzysowych”	262
22. Bilans masowego mordercy	265
23. Koniec „rasy panów”	267
23.1. Porażka komisarza obrony Rzeszy	267
23.2. Z dziennika Josepha Goebbelsa	273
23.3. Ucieczka i aresztowanie: Albert Forster	276
23.4. Hans Frank, dziennik i Dama z gronostajem	277
24. Klęska Kraju Warty z wojskowego punktu widzenia	279
25. Słowo końcowe Jana Kershawa	284
III. Próba udowodnienia niewinności	285
1. Fragment listu Greisera z więzienia do żony Marii z 15 czerwca 1946	285
2. Odpis listu Greisera z więzienia do żony Marii z 30 czerwca 1946	287
3. Mowa końcowa Greisera wygłoszona w dniu 5 lipca 1946	288

IV. Uwagi na temat Arthura Greisera, Alberta Forstera i Hansa Franka	311
1. Gudrun Voß (Amnesty International): Sprzeciw wobec kary śmierci	312
2. Christine Lambert-Schenk: „Światowe zydostwo” i teorie spiskowe	315
3. Eugenia Kocwa: Albert Forster jako oskarżony	318
4. Julius Hoppenrath: Apologetyczna analiza procesu	321
5. Hans Frank: Odwołanie zeznań	324
6. Niklas Frank: Czy pamiętasz?	325
V. Ściganie współsprawców przestępstw, podżegaczy i pomocników	327
1. Dygresja II	
Landsberg. War Criminal Prison No 1	327
2. Wspólnicy Greisera – podlegający karze i często bezkarni	334
2.1. Główni sprawcy jako przestępcy przeciwko ludzkości	334
2.2. Kierownictwo okręgu	345
2.3. Namiestnikostwo Rzeszy (i Poznański Uniwersytet Rzeszy)	347
2.4. Prezysi rejencji i kolejne władze	352
2.5. SS, SD i gestapo (z Grupą Operacyjną VI)	356
2.6. Getto „Litzmannstadt” i obóz zagłady Chełmno	363
2.7. Sądownictwo	371
2.8. Policja, żandarmeria, Selbstschutz	372
2.9. Wolne Miasto Gdańsk i okręg administracyjny Gdańsk-Prusy Zachodnie	374
Załączniki	381
1. Fragmenty wyroku	381
2. Prośba o ułaskawienie	387
Bibliografia	389

CZĘŚĆ B

PROCES ARTHURA GREISERA PRZED NAJWYŻSZYM TRYBUNAŁEM NARODOWYM W POZNANIU (21 CZERWCA – 9 LIPCA 1946 R.)	399
1. Uwagi wstępne	401
1.1. Cel pracy	401
1.2. Władca „państwa środków działania”	402
1.3. Warthegau – państwo działające	404
2. Stan prawny	413
2.1. Prawo międzynarodowe i krajowe	413
2.2. Międzynarodowe prawo karne a zakaz retroakcji	418
3. Arthur Greiser wydany Polsce	421
3.1. Aresztowanie	421
3.2. Wiara gauleitera w zakończenie wojny	422
3.3. Pierwsze zeznania	424
3.4. Procedura przekazania aresztowanego	425
4. Greiser ponownie w Polsce	426
4.1. W areszcie w Warszawie	426
4.2. W areszcie w Poznaniu	429

5. Proces przed NTN	430
5.1. Czas i miejsce	430
5.2. Przemówienie prezesa NTN	431
5.3. Mowy wstępne oskarżycieli	432
5.4. Akt oskarżenia	434
5.5. Kwalifikacja prawna czynów zarzucanych oskarżonemu	438
6. Oskarżony nie przyznaje się do zarzucanych mu czynów	439
6.1. Wstępna deklaracja Greisera	439
6.2. Autoprezentacja oskarżonego w toku procesu	441
6.3. Rządy Greisera i jego odpowiedzialność w świetle opinii biegłych ..	446
6.4. Oskarżony kwestionuje opinie biegłych	453
6.5. Władza Greisera w świetle zeznań jego zastępcy	455
7. Postępowanie dowodowe, zeznania świadków – obozy	456
7.1. Fort VII w Poznaniu	456
7.2. Oskarżony o Forcie VII	458
7.3. Obóz dla Żydów w Poznaniu	459
7.4. Radogoszcz w Łodzi i gestapo	461
7.5. Polacy po odbyciu kary więzienia	462
8. Getto w Łodzi i obóz zagłady w Chełmnie	463
8.1. Getto w Łodzi	463
8.2. Obóz zagłady w Chełmnie	466
8.3. Dowodzenie wiedzy oskarżonego o zbrodniach	467
9. Walka z Kościołem katolickim	472
9.1. Zeznania świadków	472
9.2. Wystąpienia prokuratorów	474
9.3. Zburzenie pomnika Chrystusa Króla	475
9.4. Greiser karzący niemieckich katolików	476
10. Wysiedlenia z Warthegau	477
10.1. Wysiedlenia z Poznania	477
10.2. Wysiedlenia z Łodzi	479
11. Niemczenie polskich dzieci	480
11.1. Oskarżenie i relacje ofiar	480
11.2. Obrona Greisera	481
12. Sądy doraźne	483
12.1. Sądy doraźne w państwie środków działania	483
12.2. Sądy doraźne w działaniu	485
12.3. Wprowadzenie sądów doraźnych przez Greisera	488
12.4. Wykonywanie decyzji sądów doraźnych	490
12.5. Sądy doraźne gauleitera Greisera	492
12.6. Historycy o sądach doraźnych Greisera	494
12.7. Egzekucja w Sieradzu	496
12.8. Obrona Greisera	498
12.9. Egzekucja w Tuchorzycy	501
12.10. Greiser nieświadomy zbrodni w Warthegau	502

13. Sądy specjalne nieobjęte aktem oskarżenia	503
13.1. Greiser a sądy specjalne	503
13.2. Sąd specjalny w Łodzi	506
13.3. Greiser i jego prawo ulaskawiania skazanych przez sądy specjalne ...	508
13.4. Wyroki śmierci zatwierdzone przez Greisera	510
13.5. Sprawozdania Greisera o karaniu Polaków	515
14. Masowa egzekucja w Zgierzu	516
14.1. Greiser nie przyznaje się do wiedzy o egzekucji	516
14.2. Dowód wiedzy Greisera o egzekucji	518
15. Greiser nie przyznaje się do zarządzania publicznych egzekucji	519
15.1. Egzekucja za pomoc jeńcowi rosyjskiemu	519
15.2. Wyroki zatwierdzone przez Greisera wykonane publicznie	522
16. Wyższy Sąd Krajowy w Poznaniu	523
16.1. Namiestnik Greiser a Oberlandesgericht in Posen	523
16.2. Bezprawne skazania Polaków za przygotowanie do zdrady stanu ...	524
17. Greiser korzystający z prawa łaski	526
17.1. Zapewnienia o korzystaniu z prawa ulaskawiania skazanych na karę śmierci	526
17.2. Greiser ulaskawiający	527
18. Sprawa Gdańska	528
18.1. Zarzut oskarżenia	528
18.2. Odpowiedź Greisera	530
19. Finalny akord postępowania dowodowego	532
20. Mowy końcowe oskarżycieli	533
20.1. Mowa prokuratora Mieczysława Siewierskiego	533
20.2. Mowa prokuratora Jerzego Sawickiego	538
21. Mowy końcowe obrońców	543
21.1. Mowa obrońcy dr. Stanisława Hejmowskiego	543
21.2. Mowa obrońcy dr. Jana Kręglewskiego	547
22. Ostatnie słowo oskarżonego	551
22.1. Czy gauleiter zostałby osądzony w Niemczech?	551
22.2. Greiser – proces jako niesprawiedliwość historii?	555
23. Wyrok	563
23.1. Sentencja i uzasadnienie	563
23.2. Obrona oskarżonego Greisera – ocena racji	570
24. Po wyroku	573
Bibliografia	577
Tablice poglądowe	583
Polska pod niemiecką „administracją cywilną” w marcu roku 1940	583
Podział administracyjny w Kraju Warty	584
Struktura administracji niemieckiej w Kraju Warty 30 września 1941 ...	585
Indeks osobowy	587

Jan Kulesza

PRZEDMOWA

Oddawane do rąk Czytelniczek i Czytelników dzieło jest owocem współpracy, którą Autorzy – Dieter Schenk i Witold Kulesza – rozpoczęli w 1998 r., spotykając się na międzynarodowej konferencji poświęconej pierwszemu w II wojnie światowej niemieckiemu morderstwu sądowemu, dokonanemu we wrześniu 1939 r. na 38 bohaterskich obrońcach Polskiej Poczty w Gdańsku.

Dieter Schenk, dr h.c. Uniwersytetu Łódzkiego (ur. w 1937 r. we Frankfurcie nad Menem, obecnie mieszka w Lampersfeld-Schenklenksfeld w Hesji), kryminolog, autor książek historyczno-prawnych i publicysta, jest najbardziej znanym w Niemczech kontynuatorem jednego z głównych wątków badawczych i naukowych Łódzkiej szkoły prawa karnego, jakim – od chwili powstania UŁ w 1945 r. – stały się zbrodnie popełnione przez niemieckich najeźdźców w okupowanej w czasie II wojny światowej Polsce. Od ponad 20 lat wygłaszał on, w każdym semestrze, jeden trzygodzinny wykład dla studentów Wydziału Prawa i Administracji UŁ na temat historii narodowego socjalizmu, a także zasad i realiów ścigania zbrodni nazistowskich w RFN. W dniach wykładów prowadził również seminaria dla magistrantów i doktorantów, przedstawiając zagadnienia współczesnego niemieckiego prawa karnego i kryminologii. Sposób prowadzenia wywodu, dobór argumentów i ich sekwencja, pozwalały studentom na myślowe przyłączenie się do tezy Autora, czemu – z reguły – dawali wyraz oklaskami, przechodzącymi niekiedy, co niezwykle w obyczajach akademickich, w *standing ovation*.

D. Schenk ukończył Akademię Kierownictwa Policji (Polizeiführungsakademie), kierował centralą ds. zwalczania narkotyków w Hesji, policją kryminalną w Gießen, a następnie objął stanowisko dyrektora kryminalnego w Federalnym Urzędzie Kryminalnym (Bundeskriminalamt – BKA) i powierzono mu – jako doradcy MSZ – kompleksowo sprawę bezpieczeństwa niemieckich dyplomatów. W tej roli odbywał podróże służbowe do sześćdziesięciu krajów, poznając panujące w nich realia, również w zakresie rządowych metod sprawowania władzy. Na własny wniosek odszedł z BKA w 1989 r., przed ustawowym czasem przejścia w stan spoczynku, z powodu zasadniczej różnicy zdań w kwestiach związanych z ochroną praw człowieka w krajach, których władze były w tym okresie nadal wspierane przez Republikę Federalną. Kwestie te przedstawił w ujęciu dokumentalnym w książce *BKA – policyjna pomoc dla reżimów stosujących tortury (BKA – Polizeihilfe für Folterregime, Bonn 2008)*. Od chwili odejścia z urzędu poświęcił

się studiom historycznym i prawnym, które zaowocowały szeregiem publikacji wyróżniających się szczegółowością analizy i historycznoprawną wagą wynikającego z niej wywodu.

Do niemieckiej kultury prawnej wniósł wybitny wkład publikując w 1995 r. książkę pod tytułem *Poczta w Gdańsku. Historia niemieckiego morderstwa sądowego (Die Post von Danzig. Geschichte eines deutschen Justizmords, Hamburg)*, która – zawartą w niej perfekcyjną argumentacją historyczną i jurystyczną – doprowadziła do uchylenia przez Sąd w Lubece zbrodniczego skazania w 1939 r. na karę śmierci 38 polskich pocztowców. Autor zaangażował się później w sprawę odszkodowań dla członków ich rodzin, pozyskując poparcie szeregu autorytetów, w tym Güntera Grassa. W książce tej D. Schenk przedstawił nie tylko szczegółową anatomię sądowego bezprawia, ale także wnikliwie opisał metody, jakimi posługiwał się powojenny wymiar sprawiedliwości, chroniący sędziów i prokuratorów przed odpowiedzialnością karną za zbrodnie popełnione w służbie III Rzeszy. Dowodząc, że wielu z nich, mając za sobą nazistowską przeszłość, robiło po wojnie zawodowe kariery i korzystało przy tym z ochrony swych kolegów, sformułował, odnoszące się do motywów ich współdziałania, określenie „duch kastowy prawników”, które na trwałe weszło do piśmiennictwa. Tezy tej książki (wyd. polskie *Poczta Polska w Gdańsku. Dzieje pewnego niemieckiego zabójstwa sądowego*, Gdańsk 1999) zostały przedstawione na UŁ w 1998 r., na konferencji, której przewodniczył JM Rektor, prof. Stanisław Liszewski, stwarzając jednocześnie Autorowi formalną możliwość honorowego wygłaszania wykładów, na zaproszenie Katedry Prawa Karnego UŁ.

Podstawowe założenie badawcze przyjęte przez D. Schenka głosi, że pamięć o totalitarnej ideologii i ukazywanie skutków jej urzeczywistnienia, umożliwiają rozpoznanie zagrożeń powstających współcześnie, a także zrozumienie wyzwań przyszłości. Jego autorskie *credo* można ująć następująco: „obojętność badacza wobec przedmiotu badań sprowadza jego samego do roli przedmiotu. Dlatego obojętność na poddawane analizie, co do przyczyn i skutków historycznie udokumentowane zło, może okazać się w perspektywie przyszłości »gorsza od samego zła«. W tym aspekcie wniósł D. Schenk swymi publikacjami wybitny wkład do kształtowania się dobra prawnego, jakim współcześnie staje się, przekazywana w pokoleniowej spuściźnie, pamięć zbiorowa społeczeństw – niemieckiego i polskiego. Przekonanie o potrzebie ochrony dziedzictwa pamięci wiodło m.in. do opublikowania książki pt. *Brunatne korzenie Federalnego Urzędu Kryminalnego (Die Braunen Wurzeln des BKA*, dwa wydania, Köln 2001; 2003), w której poinformował on niemiecką opinię publiczną, że urząd ten, stanowiący współcześnie jeden z filarów demokratycznych Niemiec, ukrywał, iż został utworzony po wojnie przez byłych funkcjonariuszy nazistowskich, jako swego rodzaju miejsce ich schronienia.

W 1999 r. wystąpił D. Schenk z protestem przeciwko umorzeniu przez niemiecki wymiar sprawiedliwości sprawy J. Thümmlera, przewodniczącego poli-

cyjnego sadu doraźnego w Auschwitz-Birkenau, który seryjnie wydawał decyzje o rozstrzelaniu, natychmiast wykonywane pod ścianą śmierci, przy bloku 11. W piśmie swym Autor podnosił, że w wykładzie dla studentów UŁ przedstawiał będzie tę sprawę jako kolejny przykład trwałego zaniechania ścigania sprawców uczestniczących w zbrodni ludobójstwa¹.

Opublikowane w 2006 r. dzieło *Hans Frank. Hitlers Kronjurist und Gneral-gouverneur* (Frankfurt am Main, wyd. polskie: *Hans Frank. Biografia generalnego gubernatora*, Kraków 2009), stanowiło swoisty akt oskarżenia ukazujący szczegółowo rozmiary zbrodni, mentalność i cyniczne uzasadnienie swych czynów przez ich sprawcę, posługującego się często terminologią „państwa prawa”. Dla niemieckich czytelników było to pierwsze zetknięcie się z obszernie wykorzystanym przez D. Schenka dziennikiem urzędowym H. Franka, którego oryginał znajduje się w archiwum Głównej Komisji Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu. W książce tej opisane zostało także aresztowanie profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego, jako element przygotowanego jeszcze przed napaścią na Polskę planu, którego realizacja miała uniemożliwić wszelki opór Polaków i narzucenie im roli bezrozumnego narodu niewolników.

Działania mające na celu likwidację ludności polskiej narodowości na terenach włączonych do Rzeszy, przeprowadzone w Łodzi, ukazane zostały poprzez przedstawienie dokumentów 21 stycznia 2005 r. na zorganizowanej z inicjatywy W. Kuleszy i D. Schenka międzynarodowej konferencji, której obradom przewodniczył prof. S. Liszewski. Na konferencji tej, po raz pierwszy przywołano świadectwo, jakie dał niemiecki oficer Wilm Hosenfeld, pisząc na początku listopada 1939 r. w liście do żony o przebiegu akcji likwidacji polskiej warstwy przywódczej w Pabianicach i w Łodzi, że „nie chodzi o odpłatę za jakiegokolwiek postępowanie wobec Niemców”, lecz „chce się inteligencję wytępić”, co jest „zbrodnią na ludzkości” („Verbrechen an der Menschheit”)². Jest to chronologicznie pierwsze określenie istoty zbrodni ludobójstwa, dokonane przez niemieckiego autora. Hosenfeld opisał także mordowanie Żydów z łódzkiego getta w samochodach – komorach gazowych w Chełmnie nad Nerem, co D. Schenk przedstawia w swych publikacjach w kontekście ludobójstwa zaplanowanego w III Rzeszy na skalę nieznaną wcześniej w historii i zrealizowanego na terenie okupowanej Polski, o którym wiedziało niemieckie społeczeństwo. D. Schenk

---

¹ Szerzej: Witold Kulesza, *Crimen laesae iustitiae. Odpowiedzialność karna sędziów i prokuratorów za zbrodnie sądowe według prawa norymberskiego, niemieckiego, austriackiego i polskiego*, Łódź 2013, s. 132.

² Wilm Hosenfeld, „*Ich versuche jeden zu retten*”. *Das Leben eines deutschen Offiziers in Briefen und Tagebüchern*, München 2004, s. 286, wyd. polskie „*Staram się ratować każdego*”. *Życie niemieckiego oficera w listach i dziennikach*, tłum. J. Tycner i in., Warszawa 2007, s. 280.

podkreśla równocześnie, że nie jest znany żaden przypadek stanu wyższej konieczności spowodowanego rozkazem, tzn. wykonywania zbrodniczych poleceń dla ratowania własnego życia, i dokumentuje, że udział współsprawców w ludobójstwie był dobrowolny.

Nieznane niemieckiej opinii publicznej fakty dotyczące zbrodni na Polakach i Żydach przedstawił D. Schenk w pracy *Der Lemberger Professorenmord und der Holocaust in Ostgalizien* (Bonn 2007), która ukazywała zamordowanie polskich profesorów we Lwowie jako kontynuację likwidacji polskiej inteligencji na całym obszarze, który znalazł się pod panowaniem III Rzeszy. W poszerzonym o nieznane wcześniej dokumenty polskim wydaniu pt. *Noc morderców. Każdą polskich profesorów we Lwowie i Holocaust w Galicji Wschodniej* (Kraków 2011), ukazał Schenk skalę zbrodni i perfidię realizatorów hasła Hitlera „Podążamy dawnym szlakiem Germanów na Wschód”, które porwało za sobą przeważającą część ówczesnego niemieckiego społeczeństwa. Prezentacja tej książki odbyła się na UŁ na konferencji z referatem JM Rektora, prof. Włodzimierza Nykiela, po której konieczne stały się jej kolejne dodruki.

W swych publikacjach i wykładach stwierdza D. Schenk, że Polska była jedynym krajem w okupowanej Europie, w którym realizowany był, przygotowany przed napaścią, szczegółowy plan, złożony z trzech elementów: wymordowania warstwy przywódczej społeczeństwa, tj. wszystkich, którzy mogliby organizować opór przeciwko niemieckim okupantom, i wykorzystania reszty jako siły roboczej; zamordowania wszystkich psychicznie chorych, jako niezdolnych do pracy, oraz wymordowania wszystkich Żydów, realizowany od września 1939 r.

D. Schenk upowszechnił w Niemczech efekty działalności śledczej łódzkiej oddziałowej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, w tym wyniki śledztwa w sprawie bombardowania przez Luftwaffe miasta Wieluń o świcie 1 września 1939 r., stanowiącego pierwszą zbrodnię wojenną dokonaną na ludności cywilnej. Polskie śledztwo przekazane władzom niemieckim zostało przez nie umorzona, dlatego tak doniosłe znaczenie miały słowa napisane przez Schenka dla niemieckich czytelników, że od tej właśnie zbrodni wojennej rozpoczęła się faktycznie i prawnie II wojna światowa: „Tutaj, na polskiej ziemi został w Drugiej Wojnie zbombardowany pierwszy szpital, pierwszy średniowieczny kościół i pierwsza synagoga”³.

Z gruntownego znawstwa historycznych, społecznych i prawnych aspektów zbrodni, których sprawcy uniknęli odpowiedzialności za ich popełnienie, wynikał protest D. Schenka wobec postępującego procesu zapominania o nich i używania współcześnie określenia „polskie obozy koncentracyjne”, czemu dał wyraz pisząc: „Przez ponad pół wieku po II wojnie światowej błędy pamięci kształtowały

---

³ Dieter Schenk, *Der Lemberger Professorenmord und der Holocaust in Ostgalizien*, Bonn 2007, s. 38.

polityczny krajobraz w Niemczech – i jako błędne kody w kręgach neonazistów i związków wypędzonych zajmują nas do dzisiaj”⁴.

We wszystkich publikacjach D. Schenka podawana jest na ich okładkach informacja, że wygłasza on honorowo wykłady w Uniwersytecie Łódzkim, sam autor podkreśla natomiast, że traktuje tę działalność jako swe powołanie i wkład w kształcenie polskich studentów, oparty na wynikach badań umożliwiających sprawiedliwy rozrachunek z przeszłością, która podzieliła oba narody. Dał temu w dobitny sposób wyraz w wykładzie wygłoszonym w Bremie 4 sierpnia 2016 r. z okazji 25-lecia układu polsko-niemieckiego, nadając mu formułę „przeciw zapomnieniu – dla demokracji”.

Wszystkie publikacje D. Schenka, w których ukazywane są postacie, także nieznanymi wcześniej, sprawców zbrodni, oparte są na obszernym i niepodważalnym materiale dowodowym, pochodzącym z archiwów niemieckich i polskich, a także na zarejestrowanych przezeń szczegółowych relacjach świadków historii.

Perfekcyjna dokumentalistyka legła u podstaw albumów: *Krakauer Burg. Wawel jako ośrodek władzy Generalnego Gubernatora Hansa Franka w latach 1939–1945*, Kraków 2013 (wyd. niemieckie Berlin 2010) i *Gdańsk 1930–1945. Koniec pewnego Wolnego Miasta*, Gdańsk 2014 (wyd. niemieckie Berlin 2013).

W wydanej w 2000 r. książce *Człowiek Hitlera w Gdańsku. Gauleiter Forster i zbrodnie nazistowskie w Gdańsku – Prusach Zachodnich* (wyd. polskie Gdańsk 2002, niemieckie: *Hitlers Mann in Danzig. Gauleiter Forster und die NS-Verbrechen in Danzig-Westpreußen*, Bonn 2000) przedstawił D. Schenk, na podstawie – w przeważającej części wcześniej nie publikowanych – materiałów niemieckich i polskich, genezę i realizację planu fizycznej likwidacji polskich warstw przywódczych, która już w pierwszych miesiącach okupacji pociągnęła za sobą utratę życia co najmniej 60 tys. osób. Analiza przygotowanego przez dr. Mieczysława Siewierskiego aktu oskarżenia przeciwko Forsterowi i procesu przed polskim Najwyższym Trybunałem Narodowym (NTN), który odbył się w 1948 r., przywiodła D. Schenka do wniosku, że proces ten spełniał wszystkie warunki uczciwego i sprawiedliwego postępowania sądowego⁵. Stwierdzenie to stanowi

---

⁴ Idem, *Wadliwe kody pamięci – złe nawyki, umyślne kłamstwa, niedbalstwo?, perspektywa prawa niemieckiego a rewizjonizm historyczny*, [w:] *Wadliwe kody pamięci*, red. Artur Nowak-Far, Łukasz Zamęcki, Warszawa 2015, s. 21; wyd. angielskojęzyczne 2015, niemieckojęzyczne 2016.

⁵ W przemówieniu przed Trybunałem prok. Siewierski powiedział: „Moralność nie pozwala mi oskarżać kogoś za to, że urodził się Niemcem. Ta moralność nie pozwala mi oskarżać tego człowieka o to, że jest on Albertem Forsterem. Ja oskarżam go o to, że dopuścił się zbrodni”. Schenk napisał, że dzięki takim autorytetom, należącym „do starej elity polskich prawników, respektujących z zasady pryncypia *fair trial*”, wyroki skazujące oskarżonych były wymierzaniem sprawiedliwości za rzeczywiście popełnione przez nich zbrodnie, por. D. Schenk, *Der Lemberger Professorenmord...*, s. 14.

odpowieź na podnoszone w Niemczech pytanie, czy procesy oskarżonych o zbrodnie Niemców przeprowadzone w Polsce, w okresie stalinizmu, były procesami uczciwymi, pomimo że w kraju zaprowadzany był w tym czasie system totalitarny⁶.

Doktor Mieczysław Siewierski łączył obowiązki prokuratora Najwyższego Trybunału Narodowego z prowadzeniem w Uniwersytecie Łódzkim od 1945 r. wykładów z procesu karnego, od 1946 r. będąc zastępcą profesora przy Katedrze Prawa Karnego Procesowego. W 1957 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1966 r. został profesorem zwyczajnym. Proces trzeciego, obok Hansa Franka i Alberta Forstera, najwyższego władcy w Polsce okupowanej przez III Rzeszę, był pierwszym przeprowadzonym przed Najwyższym Trybunałem Narodowym. Oskarżycielami w procesie Greisera byli dr Mieczysław Siewierski i dr Jerzy Sawicki.

Opisany w drugiej części tego tomu proces Arthura Greisera jest formą hołdu dla prof. M. Siewierskiego, założyciela łódzkiej szkoły prawa karnego, współtwórcy zasad i wyrażających je norm prawa karnego, na którego podstawie osądzeni zostali zbrodniarze III Rzeszy. Był on nie tylko teoretykiem, wyprzedzającym swymi tezami wyrok, jaki zapadł 1 października 1946 r. przed Międzynarodowym Trybunałem w Norymberdze, skazujący, wśród innych oskarżonych, Hansa Franka, ale także doskonałym w precyzji argumentacji i formie wystąpień prokuratorem Najwyższego Trybunału Narodowego, reprezentującym oskarżenie w pięciu (z siedmiu) postępowaniach przeprowadzonych przed najwyższym polskim Trybunałem.

Po prekursorskim prawniczo procesie Greisera, dominujący wiedzą i sądowym doświadczeniem prokurator, dr Mieczysław Siewierski, powołany został jako oskarżyciel przed Najwyższym Trybunałem narodowym, w procesach:

– Amona Goetha w Krakowie, skazanego na karę śmierci wyrokiem Trybunału z 5 września 1946 r., wykonanym 13 września 1946 r.⁷,

– Rudolfa Hössa w Warszawie, skazanego na karę śmierci wyrokiem Trybunału z 2 kwietnia 1947 r., wykonanym 16 kwietnia 1947 r.⁸,

---

⁶ W 1949 r. opublikowane zostały, pod zbiorczym tytułem *Oskarżamy*, przemówienia oskarżycielskie wygłoszone przez prokuratorów przed Najwyższym Trybunałem Narodowym (Tadeusz Cyprian, Jerzy Sawicki, *Oskarżamy*, Kraków). W publikacji tej nie zamieszczono jednak żadnego z sądowych przemówień M. Siewierskiego, który w tym czasie stał się politycznie podejrzany, a następnie został aresztowany i skazany na karę więzienia, jako wróg stalinowskiej władzy.

⁷ Zob. *Proces ludobójcy Amona Leopolda Goetha przed Najwyższym Trybunałem Narodowym*, Warszawa–Łódź–Kraków 1947, s. 380 i n.

⁸ Zob. Janusz Gumkowski, *Procesy oświęcimskie: 1) Komendanta obozu, Rudolfa Hössa, 2) 40 członków załogi*, [w:] Janusz Gumkowski, Tadeusz Kułakowski, *Zbrodniarze hitlerowscy przed Najwyższym Trybunałem Narodowym*, Warszawa 1967, s. 166.

– Ludwika Fischera i innych w Warszawie, skazanego na karę śmierci wyrokiem Trybunału z 24 lutego 1947 r.⁹,

– Alberta Forstera w Gdańsku, skazanego na karę śmierci wyrokiem Trybunału z 29 kwietnia 1948 r.¹⁰

W uzasadnieniach wyroków zapadłych w wymienionych procesach uwzględniona została nowatorska, perfekcyjna argumentacja prawnokarna prokuratora M. Siewierskiego, przedstawiona w procesie Greisera – pierwszym przeprowadzonym przed NTN.

Wyrok skazujący na karę śmierci zapadły w ostatnim z wymienionych procesów z udziałem oskarżyciela publicznego dr. M. Siewierskiego, tj. w sprawie Forstera, został wykonany 28 lutego 1952 r. w Centralnym Więzieniu na warszawskim Mokotowie¹¹.

W 1949 r. nakładem Wydawnictwa Prawniczego i Naukowego (Marian Ginter – Łódź, Piotrkowska 46) ukazała się publikacja *Mały Kodeks Karny i ustawodawstwo przeciwfaszystowskie. Komentarz i orzecznictwo. Wydanie drugie. Uzupełnione*, zawierająca tezy SN, sformułowane na gruncie przepisów dekretu z 31 sierpnia 1944 r. o wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy, jak również objaśnienia do tzw. małego Kodeksu Karnego z 13 czerwca 1946 r. Na okładce napisano, rekomendując autora i jego dzieło: „Dr Mieczysław Siewierski. Prokurator S.N. i N.T.N., Zast. Prof. Uniwersytetu Łódzkiego”. Skryminalizowane w art. 29 m. KK „publiczne pochwalanie faszyzmu” skomentował M. Siewierski w sposób, który narzucił czytelnikom jednoznaczne skojarzenie z realiami politycznymi postępującej wówczas w Polsce stalinizacji: „Pierwszą cechą faszyzmu jest zaprzeczenie i zwalczanie pojęcia wolności w najszerszym tego słowa znaczeniu. Zwalczanie to odbywa się przez dążenie do systemu monopartyjnego i rządów tzw. elity”¹².

W tym miejscu wyznać trzeba, że nie jest łatwo zachować równowagę myśli i ważyć słowa, ukazując dalsze losy dr. Mieczysława Siewierskiego. W moko-towskim więzieniu, w którym stracony został Forster, od osiemnastu miesięcy, tj. od 21 czerwca 1950 r., więziony był, aresztowany poprzedniego dnia w Łodzi, prof. UŁ dr Mieczysław Siewierski, prokurator najwyższej instancji sądowej. Wybitnego prawnika, otoczonego nimbem prekursora pojęcia historyczno-prawnej sprawiedliwości, karzącej sprawców kierowniczych zbrodni wojennych

---

⁹ Zob. Tadeusz Cyprian, Jerzy Sawicki, *Oskarżamy...*, s. 117; Jerzy Sawicki, *Przed polskim prokuratorem*, Warszawa 1958, s. 244.

¹⁰ Zob. Marian Podgóreczny, *Albert Forster, gauleiter i oskarżony*, Gdańsk 1977, s. 413.

¹¹ Zob. Dieter Schenk, *Albert Forster – gdański namiestnik Hitlera*, Gdańsk 2002, s. 407.

¹² Mieczysław Siewierski, *Mały Kodeks karny i ustawodawstwo przeciwfaszystowskie. Komentarz i orzecznictwo*, Łódź 1949, s. 81.

i przeciwko ludzkości, słynącego wśród studentów z precyzji wykładu, umieszczono w więzieniu dla sprawców zbrodni, których był wcześniej oskarżycielem. Prokurator NTN M. Siewierski cztery lata wcześniej przesłuchiwał w tym więzieniu Arthura Greisera, przygotowując pierwszy akt oskarżenia, jaki został przedłożony NTN. W tym samym więzieniu, w piwnicznej celi, w warunkach urągających wszelkim względóm humanitarnym, prof. Siewierski miał, przez ponad dwa i pół roku, oczekiwać na własny proces, jako oskarżony „o faszyzację życia w kraju”.

Tak rozpoczęte pasmo bezprawia komunistycznej władzy wobec wybitnego uczonego i doskonałego sądowego praktyka, zakończyło się dopiero po pięciu latach, wyrokiem SN z 21 lipca 1956 r., uniewinniającym od „zarzutu popełnienia przestępstwa z art. 3 dekretu z 22 stycznia 1946 r. o odpowiedzialności za klęskę wrześniową i faszyzację życia w kraju”, z tym uzasadnieniem, że w przypisywanych mu czynach nie można „dopatrzyć się ani działania na szkodę Narodu lub Państwa Polskiego, ani tym bardziej działania w interesie ruchu faszystowskiego”¹³.

Stwierdzenie niewinności dr. M. Siewierskiego w całej rozciągłości obalało wyrok wydany przez Sąd Wojewódzki w Warszawie 2 lutego 1953 r., skazujący go na karę sześciu lat więzienia (złagodzoną na podstawie ustawy o amnestii do trzech lat) za to, że zajmując szereg ważnych i odpowiedzialnych stanowisk w aparacie państwowym, w latach 1926–1939, od sędziego śledczego do dyrektora w Ministerstwie Sprawiedliwości, prowadził i nadzorował śledztwa przeciwko członkom organizacji komunistycznych, organizował podległy sobie aparat prokuratorski i sędziowski oraz policję państwową do zwalczania rewolucyjnego ruchu lewicowego, brał udział w opracowywaniu ustaw pogłębiających faszyzację, a także aktywnie współdziałał w przeprowadzeniu wyborów w roku 1938 na podstawie „faszystowskiej konstytucji” z 1935 r.¹⁴

---

¹³ Por. Elżbieta Romanowska, *„Wkrótce już stanę przed innym sądem”*. *Prawnicy II Rzeczypospolitej Represjonowani w Polsce w latach 1944–1956*, Warszawa 2020, s. 213; Joanna Lubecka, *Niemiecki zbrodniarz przed polskim sądem. Krakowskie procesy przed Najwyższym Trybunałem Narodowym*, Kraków 2021, s. 212–213.

¹⁴ Elżbieta Romanowska, *„Wkrótce już stanę przed innym sądem”*. *Prawnicy II Rzeczypospolitej...*, s. 207. Zgodnie z tym wyrokiem sądu skazany miał opuścić więzienie 22 czerwca 1953 r., co nie nastąpiło, ponieważ wszczęte zostało przeciwko niemu kolejne absurdałne śledztwo, na podstawie art. 5 dekretu z 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy państwa. Przepis ten groził karą więzienia „na czas nie krótszy od lat pięciu” temu „kto wchodzi w porozumienie z osobą działającą w interesie obcego rządu lub obcej organizacji w celu działania na szkodę Państwa Polskiego”. *Ibidem*, s. 211. Bezprawnie więzionemu prawnikowi, symbolowi uczciwych procesów karnych, nie przedstawiono zarzutów, a on w proteście przeciwko łamaniu procedury rozpoczął głodówkę, na co władze więzienne zareagowały brutalnym dożywianiem tej ofiary bezprawia. Joanna Lubecka, *Niemiecki zbrodniarz...*, s. 213.

Rzeczywistym powodem aresztowania i skazania dr. M. Siewierskiego były jego odważne próby przeciwstawiania się postępującej stalinizacji polskiego wymiaru sprawiedliwości, poddawanego w coraz większym zakresie nadzorowi i kontroli ze strony Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, której sowieckim symbolem stał się Ławrentij Beria – minister spraw wewnętrznych ZSRR.

Sam profesor Siewierski tak pisał w zyciorysie z okazji 50-lecia pracy zawodowej:

Aresztowanie moje przypisuję przede wszystkim temu, że przeciwstawiłem się beriowszczyźnie zarówno w mej pracy prokuratorskiej, jak i przy reformie k[odeksu] p[ostępowania] k[arnego] w roku 1949, starając się w miarę mych skromnych możliwości nie dopuszczać do łamania praworządności.

Na początku śledztwa, więzionemu w nieludzkich warunkach przez osiem pierwszych miesięcy stawiano przerażający rozmiarami absurdu i grozy zarzut współpracy w czasie niemieckiej okupacji z gestapo, licząc zapewne, że w tych okolicznościach utraci on fizyczne i psychiczne siły do obrony. Słusznie konstatuje E. Romanowska: „Siewierski jako doskonały znawca prawa karnego wiedział, że wysunięte w stosunku do niego zarzuty w przypadku udowodnienia winy, mogły skutkować skazaniem nawet na karę śmierci”¹⁵.

O tragicznym położeniu, w którym się znalazł w śledztwie, napisał później w zyciorysie: postawa moja uniemożliwiła zmontowanie przeciw mnie fingowanego procesu, gdy minęły dwa lata, w toku których sprawa nie miała żadnego biegu, nie pozostało nic innego jak oskarżenie mnie o faszyzację życia publicznego jakiej rzekomo miałem się dopuścić na stanowiskach zajmowanych w latach 1926/1939 r.¹⁶

Obłąd fałszywego oskarżenia objawił się już w pierwszym tygodniu przesłuchań aresztowanego dr. Mieczysława Siewierskiego, zeznającego o swym uczestnictwie w okresie okupacji w pracach ustawodawczych prowadzonych w Delegaturze Rządu (w Londynie) na Kraj, mających na celu określenie zasad odpowiedzialności karnej i norm prawnych, na których podstawie miały zostać przeprowadzone postępowania sądowe przeciwko zbrodniarzom wojennym. W pisemnych zeznaniach własnych z 27 i 28 czerwca 1950 r. podał:

na wezwanie zgłosiłem się do pracy w Delegaturze Rządu, (...) miałem sobie przydzielony referat ustawodawczy w dziedzinie prawa karnego, ograniczony wkrótce do zagadnienia represji przeciwko zbrodniarzom wojennym,

---

¹⁵ Elżbieta Romanowska, „Wkrótce już stanę przed innym sądem”. *Prawnicy II Rzeczypospolitej...*, s. 173.

¹⁶ *Ibidem*, s. 180.

zdrajcom narodu. Opracowałem projektowane normy w tym zakresie, jaki potem miał dekret z dn. 31 VIII 1944 r. o karach przeciwko faszystowskim zbrodniarzom...¹⁷

Otwierając proces gauleitera Greisera, prezes NTN, powołując się na inicjatywę Polski z początku 1942 r. ścigania przestępców wojennych, aktywował *de facto*, niejako w normatywnym zapleczu postępowania karnego, dekret Prezydenta RP z 31 marca 1943 r., do którego treści wniósł wybitny wkład M. Siewierski, a którego główna idea karania sprawców zbrodni popełnionych w czasie wojny znalazła się następnie w dekrete PKWN z 31 sierpnia 1944 r. o wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną oraz jeńcami, a także dla zdrajców Narodu Polskiego¹⁸ (tzw. sierpniowy), przyjętym przez NTN za podstawę skazania Greisera, Goetha, Hössa, Fischera i Freislera.

W swojej mowie wstępnej w procesie Greisera prokurator M. Siewierski powiedział w imieniu oskarżenia: „Jako oskarżyciele publiczni stajemy do walki uzbrojeni w nasze zwykłe narzędzie walki, w moc dowodów (...) mamy zwykły obowiązek oskarżycieli: udowodnienia oskarżonemu winy”¹⁹. Następnie podkreślił, że jest to zasługą „dwóch Okręgowych Komisji Badania Zbrodni Niemieckich w Poznaniu i Łodzi”.

Uczeń profesora M. Siewierskiego, prof. dr hab. Jan Waszczyński, kontynuował badania nad zbrodniami nazistowskimi m.in. publikując w 1972 r. wybitne studium *Z działalności hitlerowskiego Sądu Specjalnego w Łodzi (1939–1945)*, „Biuletyn Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce” 1972, nr XXIV, s. 78. Profesor J. Waszczyński przewodniczył społecznie, przez 25 lat, działalności łódzkiej Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich i w 1973 r. włączył do jej prac swego ucznia Witolda Kuleszę²⁰.

Dieter Schenk i Witold Kulesza po 25 latach od konferencji nt. pierwszej niemieckiej zbrodni sądowej napisali, stanowiące całość, dzieło o namiestniku III Rzeszy Arthurze Greiserze i pierwszym w Polsce, historycznym procesie oskarżonego o branie udziału w zbrodni ludobójstwa. W ten sposób powstał swego rodzaju podręcznik, którego lektura ułatwia zrozumienie współczesnych problemów karania przez Międzynarodowy Trybunał Karny (MTK) w Hadze sprawców najcięższej ze znanych historii i prawu zbrodni przeciwko człowieczeństwu.

¹⁷ *Ibidem*, s. 168.

¹⁸ Lublin, 13.09.1944 r., DzU, z 1944 r., nr 4, poz. 16 – tzw. dekret sierpniowy.

¹⁹ *Proces Artura Greisera przed Najwyższym Trybunałem Narodowym*, Warszawa 1946, s. 54.

²⁰ Zob. *Pro dignitate legis et maiestate iustitiae. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Witolda Kuleszy*, red. Agnieszka Liszewska, Jan Kulesza, Łódź 2020, s. 20.

Przy lekturze tej książki mieć trzeba przed oczami treść Artykułu 6 Statutu MTK z 17/18 lipca 1998 r. definiującego tę kategorię zbrodni:

Dla celów niniejszego statutu „ludobójstwo” oznacza którykolwiek z następujących czynów, dokonany z zamiarem zniszczenia w całości lub części grupy narodowej, etnicznej, rasowej lub religijnej, takich jak

- a) zabójstwo członków grupy,
- b) spowodowanie poważnego uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia psychicznego członków grupy,
- c) rozmyślne stworzenie dla członków grupy warunków życia, obliczonych na spowodowanie jej całkowitego lub częściowego zniszczenia fizycznego,
- d) stosowanie środków, które mają na celu wstrzymanie urodzin w obrębie grupy,
- e) przymusowe przekazywanie dzieci członków grupy do innej grupy.

Książka ukazuje całe spektrum zachowań realizujących znamiona poszczególnych postaci tej zbrodni i prekursorski, procesowy wkład polskich jurystów do jej normatywnego zdefiniowania oraz określenia zasad odpowiedzialności sprawców. Uprzedzić trzeba równocześnie, że bez przerażającej, szczegółowo udokumentowanej kazuistyki omówionej w tym dziele, nie byłoby możliwe przedstawienie, w całej złożoności, historyczno-prawnego kodu genetycznego zbrodni ludobójstwa. Dlatego stanowi ono podręcznik, stale aktualizowany – co stwierdzić trzeba z przygnębieniem – przez faktografię bieżących wydarzeń we współczesnym świecie.

Przygotowując tę przedmowę, jej autor miał poczucie zaszczytu, jakim była możliwość zarysowania dokonań tych, którzy jako założyciele i kontynuatorzy łódzkiej szkoły prawa karnego byli także jego nauczycielami. Pozostawanie w ich naukowej tradycji uważa również za swoje powołanie.